

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Nyckeln till frisöryrkets lärande

Linda Beronius

Uppsats/Examensarbete:	15hp
Program och/eller kurs:	PDA161
Nivå:	Magister
Termin/år:	Vt/2015
Handledare:	Liisa Uusimaki
Examinator:	Lena Fridlund
Rapport nr:	VT15 IPS PES810:10

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15hp
Program och/eller kurs: PDA161
Nivå: Magister
Termin/år: Vt/2015
Handledare: Liisa Uusimaki
Examinator: Lena Fridlund
Rapport nr: VT15 IPS PES810:10
Nyckelord: Erfarenhetslärande inom hantverk, känsla, formspråk, färg

Syfte:

Syftet med studien var att få en inblick i personligt uppfattat lärande under utbildning till yrket frisör, ur hantverkarens perspektiv.

Frågeställningarna som förde studien var följande: Berätta varför valet föll på frisöryrket? Vad är en skicklig frisör? Tankar om personligt bidragande faktorer som hjälper i utvecklingen att bli en skicklig frisör? Vad är det grundläggande för att uppfattas som en skicklig frisör?

Teori:

Grundtanken i ett sociokulturellt perspektiv handlar om samspel. För att bli en skicklig frisör krävs färdigheter både inom kommunikation och samspel. Dysthe (2003) beskriver att det sociokulturella perspektivet lutar sig mot en konstruktivistisk syn på lärande, det vill säga största betydelsen för inläring av kunskap sker genom samarbete med andra individer. Eleven leds fram till ett lärande genom interaktion och samspel (Dysthe, 2003). Ett lärande som oftast är förekommande inom frisörutbildningen likt förespråkad filosofi.

Metod:

Frisörerna i denna fallstudie är utvalda på grund av deras hanterksskicklighet samt för att belysa erfarenhetslärande inom formell frisörskola och lärlingsystemet på salong. Halvstrukturerad intervjumetod ligger tillgrund för insamlad data. Metoden innebar strukturerade frågor tillsammans med flexibla följdfrågor för att skapa en öppen diskussion kring självupplevt lärande. Samtliga intervjuer har spelats in, transkriberats och analyserats för att vara basen i resultatdel, diskussion och slutsats.

Resultat:

Nyckeln till frisöryrkets lärande enligt frisörerna i studien handlade om drivkraft, intresse och social kompetens tillsammans med hantverksskicklighet och disciplin. Beroende på utbildningsalternativet framkom olikheter inom lärandets discipliner och tillhörande läromiljö. Gemensamma karaktärsdrag som uppkom i studien avseende frisörernas personliga engagemang för yrkesutveckling var: Starkt intresse för yrket, välutvecklad social kompetens, viljan att lära sig frisöryrket och känsla för färg och form. Ett utfall som uppenbarade sig oavsett frisörernas utbildningsmiljö och utbildningsform.

Förord

Att skriva den här uppsatsen har varit väldigt lärorikt och det har gett mig en anledning att fortsätta att studera inom området lärande av frisöryrket. Jag inser att jag endast skrapat lite lätt på ytan och att det finns enormt mycket att undersöka, utforska, studera och observera inom mitt undersökningsområde. Jag vill rikta mitt allra största tack till min handledare Liisa, som genom ett behagligt lärandeklimat uppmuntrat mig och bidragit till utökad kunskap och lärande om att skriva en fallstudie. Tack för att du lyft mig och för att du trott på mig och för ditt uppvisade intresse för just mitt undersökningsområde. Vilket bidragit till intressanta och givande infallsvinklar i mitt skrivande. Jag är stolt och glad över att jag fick ha dig som min handledare. Thanks a lot Liisa!

Jag vill också tacka Anna-Karin Bernhardsson som korrekturläst min uppsats och kommit med goda tips och idéer. Stort tack även till Michael, Alexandra och Gabriella Beronius för ert stöd.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord.....	2
Innehållsförteckning	3
1. INTRODUKTION.....	4
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	4
3. LITTERATUR- OCH FORSKNINGSGENOMGÅNG	5
3.1 Faktorer till yrkesval.....	7
3.2 Skillnad mellan frisör och frisör	9
3.3 Grundläggande faktorer för yrkesskicklighet	10
3.4 Konst och yrkesutveckling	11
3.5 Genus och arbetsmiljö	14
4. METOD.....	14
4.1 Urval	15
4.2 Val av metod.....	15
4.3 Validitet och reliabilitet	17
4.4 Estiska övervägande	17
4.5 Hermeneutik	18
Upptäcka mönster	19
5. RESULTAT	20
5.1 Valet att bli frisör.....	20
5.2 Tankar om bidragande egenskaper för att bli en skicklig frisör	23
5.3 Personligt identifierade sociala egenskaper.....	25
5.4 Utbildning.....	27
Frisörprogrammet	27
Lärlingsutbildning.....	29
5.5 Skiftande utbildningsfaktorer för frisörprogrammet kontra lärlingssystemet	31
Klassrumsmiljö	31
Salongsmiljö	32
6. DISKUSSION	33
6.1 Personligt lärande ur ett sociokulturellt perspektiv	35
6.2 Lärande som lärling på salong.....	37
6.3 Frisöryrket i familjen	38
7. SLUTSATS	39
8. Referenslista	41
Bilaga 1.....	44
Intervjuguide.....	44

1. INTRODUKTION

Det övergripande målet med magisteruppsatsen är att få en uppfattning om själva lärandet av ett hantverk med frisöryrkesinriktning. Motivet för studien är att belysa självupplevt lärande (Illeris, 2013; Säljö, 2003) under utbildning till yrket frisör. De gesäller som examineras i dag till frisörer har skiftande färdigheter inom yrket trots liknande utbildningstid, ämnen och arbetsförlagd praktisk utbildning (APU) (Andersson Gustafsson, 2002). Frisöryrket innehåller både teoretiska och praktiska färdigheter. De teoretiska färdigheterna kan man studera, eller läsa sig till (ex. matematik och kemi) men de praktiska färdigheterna och de momenten som ingår där måste *övas in*. En liknelse inom frisörhantverket är när mästaren påvisar en permanentlock och *hur* den skall kännas när den är klar genom att identifiera spänst och lockfasthet. Ett lärande som sker i det tysta och som innefattar känsla och förståelse för materialet. En kunskap som sitter i händerna, ett kunnande i kroppen, en uppmärksamhet som ständigt måste vara aktiv krävs av en excellent hantverkare enligt Andersson Gustafsson (2008). En beskrivande känsla hur förståelse för materialet utvecklas, hur håret fungerar och reagerar när man arbetar med det. Frisöryrkets lärande innehåller *tyst lärande* och passar speciellt in i de praktiska momenten där det handlar om att se, veta och vara (Molander, 1996). Molander (1996) är av den åsikten att ”veta existerar endast om man förstår” (s.40) de ingående begreppen och de användningssammanhang som satserna normalt hör hemma i. Illeris (2013) beskriver tyst kunskap, och använder som exempel hur en skicklig bagare vet när degen är som den ska – utan att kunna förklara det för sin lärling. Man kan enligt Illeris (2013) skilja på ”aktuell tyst kunskap” och ”principiell tyst kunskap” vilket kan liknas med det aktuellt medvetna, man vet om när man lär samt det omedvetna inlärningsstillståndet. Lärlingen är inte fullt medveten om att hen lär in en specifik handling t.ex., hur degen skall kännas, utan kunskapsstillgången sker, då ett moment sätts in i ett sammanhang.

2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med studien är att få en uppfattning om själva lärandet av frisöryrket, vidare är syftet att få en ökad förståelse för hur hantverkslärande inom yrket frisör uppstår.

Hantverkslära via pedagogisk utgångspunkt som handlar om träning av frisöryrket, tyst kunskap och förkovran av yrket.

Följande frågor kommer att vara centrala i uppsatsen:

- Berätta varför du valt att bli frisör?
- Före detta elevers uppfattning om vad som krävs för att bli en skicklig frisör?
- Tankar/åsikter om de personliga faktorer som hjälper i utvecklingen till att bli en skicklig frisör?

3. LITTERATUR- OCH FORSKNINGSGENOMGÅNG

Formell yrkesutbildning som sker på gymnasiet genom hantverksprogrammet med inriktning frisör, är en treårig yrkesförberedande utbildning. Här ingår både gemensamma gymnasieämnen och karaktärsämnena. Eleven skall enligt läroplanen (GY11) få kunskaper och färdigheter inom såväl teoretiska som praktiska hantverkskunskaper. Eleverna får under sin utbildning träning inom service, social kompetens och samspelskunskaper för att få förståelse för kommunikativa metoder som fungerar i samspelet med kunden. Eleven får praktisk och teoretisk undervisning för att tillägnas de färdigheter som krävs för att utföra kemiskt säkra behandlingar, kunskaper om hur en uppsättning eller hur en teknisk klippning skapas.

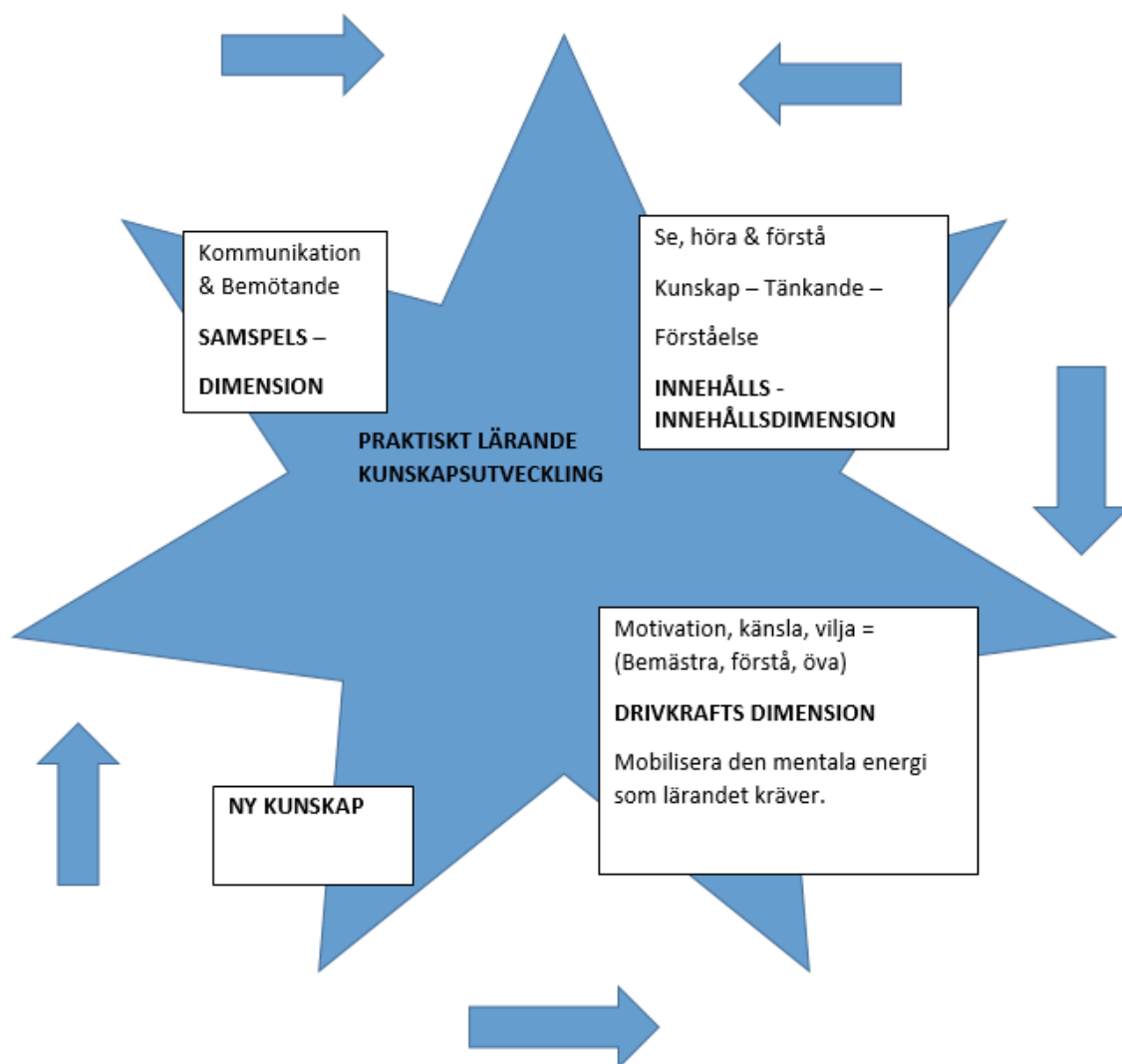
Undervisningen skall syfta till att ge eleverna kunskaper och färdigheter för att klara alla steg som ingår i en hantverksprocess. Eleverna skall ges möjlighet att utveckla kreativt tänkande, känsla för form och ett estetiskt förhållningssätt. Även Arbetsförlagt lärande (APL) ingår i läroplanen för att ge eleverna värdefulla kontakter med arbetslivet för att underlätta anställningsbarhet som trainee efter avslutad gymnasieutbildning. I gymnasieutbildningen ingår undervisning inom yrkets facktermer. Likaså sker undervisning för att lära eleven hur man kommunicerar med uppdragsgivare och leverantörer. Efter utbildningen på frisörprogrammet återstår det en praktikperiod (3000 timmar) för att bli berättigad att avlägga ett gesällprov. Väljer man en traditionell lärlingsplats sker utbildningen på en salong, utan kärnämnen och klasskamrater. Lärlingssystemet fungerar följande: Lärlingen kontrakteras på en salong. Under femtusen timmar tar en behörig frisör ansluten i Sveriges Frisörföretagares Förbund, SFF (12 maj 2015) hand om utbildningen för lärlingen. Lärlingen lär sig arbetet genom att se, lära och öva in samtliga moment som ingår, fördelat på fyra utbildningsnivåer. Utbildningstiden avslutas med ett gesällprov, vilket är det sammanstrålande examensprovet oavsett vilken utbildningstyp eleven valt. När eleven klarat sitt gesällprov är hen utbildad

frisör. Det vill säga en fullbetald frisör med ett internationellt godkänt gesällbrev som bevisar grundläggande kunskaper inom frisöryrket.

I Sverige finns även flertalet privata frisörutbildningar att tillgå vilket bör nämnas. Ingen av de privata frisörskolorna som existerar i Sverige i dagsläget, leder direkt till gesällprovet.

Efter avslutad grundutbildning återstår en varierad längd av lärlingsutbildning på salong, för att vara berättigad att genomföra gesällprovet. Eleverna som gått en privat vuxenutbildning måste efter avslutad grundutbildning finna en salong som är ansluten i frisörföretagarna (SFF). Studien kommer endast att förhålla sig till Gymnasieutbildning och Salong-lärlingmästare. Men vetskapen om att det finns fler vägar för att utbilda sig till frisör är av vikt att känna till.

Innehållsdimensionen och drivkraftsdimensionen aktiverar samspelsdimensionen vilket genererar ny kunskap, se figur 1.

Figur 1. Modell av hur forskning om praktiskt lärande framställs i studien. Inspirerad av Illeris (2013).

3.1 Faktorer till yrkesval

Att utbilda sig till frisör är ett populärt yrkesval i Sverige, antalet skolor har ökat både i kommunal regi, friskolor och privata skolor som erbjuder frisörutbildning.

Tillsammans har samtliga utbildningsalternativ bidragit till en överetablering av frisörer på marknaden de senaste tio åren enligt Svenska Frisör och Stylistlärarförbundets årsmöte (oktober 2014). När det handlar om gymnasieskolorna ser läget ut följande: Senaste statistiken gällande utbildnings läget för antalet sökande elever till hantverksprogrammet frisör kan i skrivande stund inte säkerhetsställas av skolverket. Information gällande utbildnings läget för frisörelever inför kommande läsår HT 2015, erhålls via Svenska frisörföretagarnas Westman (SFF) (per telefon, 19 maj 2015). Westman (19 maj 2015), informerar att söktrycket för frisörprogrammet har sjunkit de senaste fem åren av olika anledningar. En jämförelse redovisas med utgångspunkt åren 2008-2009, då 2 600 elever sökte till frisörprogrammet mot dagens siffra inför läsåret 2015-2016 då 1 043 elever har sökt till frisörprogrammet inför årkurs 1. En trolig aspekt till minskat antal sökande till frisör programmet kan vara att inför läsåret 2015-2016 har 999 elever sökt till stylist programmet. Anledningen till minskningen enligt Westman (19 maj 2015), är både att det är mindre kullar med barn, parallellt med utökade utbildningsalternativ som stylistprogrammet erbjuder vilket en hel del elever väljer istället för frisörprogrammet. Likväl är en av anledningarna att frisörprogrammet inte längre i sig ger eleverna högskolegrundande behörighet. Önskar eleven uppnå högskolebehörighet måste eleven välja till extra valbara kurser utöver karaktärs och kärnämnen för att uppfylla det målet.

Green och Madsen (2012) har undersökt könsrelaterade skillnader i valet av yrken i sin uppsats Vad är det som gör att killar väljer teknik och tjejer frisör? I sin studie Intervjuades över 50 elever där den centrala frågan handlat om varför man valt frisörprogrammet eller teknikprogrammet. Den starkaste anledningen till valet av frisöryrket är att eleverna tidigare kommit i kontakt med yrket på olika vis genom praktikperioder i skolan, eller via bekanta som arbetar i branschen. Även självupplevda salongsbesök där eleven varit kund på en salong och därmed fått egna erfarenheter kan ha påverkat elevens gymnasieval. Andra avgörande faktorer som bidrog till programvalet har varit samtal med yrkesvägledare med efterföljande möjlighet till PRAO (praktisk arbetslivsorientering) under högstadiet. Eget initiativ och samtal med verksamma bekanta eller släktingar inom branschen, har också påverkat programvalet inför gymnasiet (Gren & Madsen, 2012). Green och Madsen (2012) har även studerat betydelsen av elevens sociala bakgrund vid val av utbildning, för att jämföra med tidigare forskning inom området.

En social karta över gymnasieskolan, är en citerad forskningstext framställd av Broady och Börjesson (2008).

När allt större andelar elever under 1990-talet påbörjade studieförberedande utbildningar flyttade de tidigare sociala klyftorna mellan de teoretiska och de praktiska linjerna så att säga in i de förstnämnda, vilket förskjutit relationen mellan naturvetenskapliga programmet och det samhällsvetenskapliga (SP). Det förra har blivit ännu mer elitpräglat, medan det senare blivit mer socialt heterogent och öppnats för tillflöden av i synnerhet döttrar ur det slags familjer som tidigare varit mer benägna att välja yrkesförberedande program (s. 2).

Green och Madsen (2012) uppger att de grundat sina frågeställningar i sitt examensarbete baserat på tidigare forskning inom ämnet. De uppger att de blandandra studerat Broady och Börjesson (2008) utbildningssociologiska forskning och tagit del av vad den sociala bakgrunden har för betydelse för programvalet i gymnasiet. Frisörprogrammet är till största del representerad av unga kvinnor. Den sociala bakgrunden sägs hänga ihop med föräldrarnas yrkesval. De unga flickorna som valt frisörprogrammet berättar i studien att de i första hand har talat med sina föräldrar om vilket program de skall välja i gymnasiet. Enligt den utbildningssociologiska forskning som Broady och Börjesson (2008) presenterar, ser (Green och Madsen (2012) ett tydligt samband med elevernas val. De elever som diskuterade programvalen med sina föräldrar/lärare uppgav även att samtliga av de tillfrågade eleverna också talade med studie och yrkesvägledare. Endast flickorna på frisörprogrammet redovisar att yrkesförebilder har haft påverkan för deras gymnasieval. Green och Madsen (2012) påvisar även att det endast är flickorna som säger att de velat bli frisörer sedan lång tid tillbaka, utan att de diskuterat valet med någon annan person. Om det är så att kontakter med yrket förekommit via sommarjobb, praktik eller att flickorna på andra sätt kommit i kontakt med yrket och påträffat frisörförebilder och om det är just detta som gjort att de sökt sig till frisöryrket och därmed påverkat utbildningsvalet, då stämmer de förhållningsätt som (Gren & Madsen, 2012) lutat sig mot i sin undersökning genom (Gottfredson, 2002) teorier om skapandet av jaget. Gren och Madsens (2012), resultat påvisar att sambandet mellan elevens gymnasieval och föräldrarnas yrken är påtaglig.

3.2 Skillnad mellan frisör och frisör

Alla frisörer klipper och färgar hår men det finns frisörer som är speciellt intresserade av den konstnärliga sidan av yrket (Andersson Gustafsson, 2008) och som skulpterar och personifierar hårets siluett, förenat med färg och formtillhörighet.

Förhållningsättet som beskriver olika frisörer och att frisörer i branschen skiljer sig åt, kan liknas med att lärande eller i detta fall utförandet av ett yrke kan handla om olika grad av intresse för yrket. Illeris (2013) beskriver betydelsen av ett starkt intresse och vad det kan bidra med yrkestekniskt. Ett starkt intresse för arbetet man utför kan vara en bidragande faktor för att utvecklas till en skicklig yrkesutövare. Att vara en skicklig frisör och att skapa det fulländade hantverket kan liknas med det gyllene snittet. När en frisyra har rätt proportioner i förhållande till ansiktets och övriga kroppens form och när känslan och helheten i frisyren andas perfektion, då upplevs ett fulländat hantverk. Gyllene snittet fungerar även inom färgtekniker (arbetsteknik vid hårfärgning) och inom hår konst (Andersson Gustafsson, 2002). Ett enat och väl använt designspråk där det handlar om proportioner. Att kombinera viljan att lära ett hantverk tillsammans med motivation, estetisk känsla och ett driv, kan i positiv mening bidra i utvecklingen till att bli en skicklig yrkesutövare oavsett yrkesval. Illeris (2013) belyser livscykelpsykologin d.v.s. lärande under olika stadier i livet. Under ett yrkesverksamt liv pendlar intresse, motivation och yttre påverkan som samhälleliga eller förändrade sociala förhållanden.

Levnadsloppets olika faser har sin utgångspunkt i lärandets tre dimensioner (Illeris, 2013). En skicklig frisör som personifierar en passande frisyra uppfyller lärokapaciteten genom att inkludera det känslomässiga som kunden utstrålar, de sociala samspelet mellan kund och frisör påverkar skapandet av en frisyra som passar kundens önskemål.

3.3 Grundläggande faktorer för yrkesskicklighet

Flera infallsvinklar bör tas i beaktning gällande grundläggande faktorer för yrkesskicklighet. Ett antal aspekter skall kombineras för att yrkesskicklighet skall bli väl utvecklad.

Lärotiden under utbildningsperioden kan enligt Andersson Gustafsson (2008) sammankopplas med Forslins (2009) fyra olika kunskapsintressen. Andersson Gustafsson (2008) bidrar till ett tankekors baserat på Forslins teorier och de fyra olika kunskapsintressen som bistår lärande: Det metafysiska – hur man förstår. Det praktiska – hur gör man. Det personliga – hur gör jag. Det akademiska – varför gör man.

Vid skapandet av en hårfärgning krävs en förståelse för hur en kemisk färgbehandling utförs, med utgångspunkt så skonsam behandling som möjligt. Hur skall hantverkaren uppnå förväntat resultat? Genom vilken arbetsprocedur?

Vilka parametrar skall frisören ta i beaktning? Ansiktsform, hårkvalitet, porositet, kemisk kunskap, utgångsläge, pigmentförståelse och förväntat resultat.

De fjärde påståendet kan diskuteras inom själva yrkesutövandet, som man gör – för att kunden skall bli nöjd, men huruvida det är ett akademiskt tänkande kan inte likställas i lärokorsets fyra intressen.

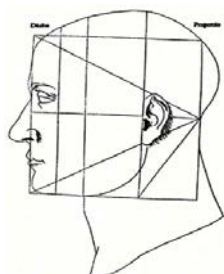
3.4 Konst och yrkesutveckling

Andersson Gustafsson (2008) beskriver en mängd analogier som framkom vid studier av lärande inom konstnärliga yrken. Ett exempel kan vara när hantverkseleven skapar ett konstverk som eleven själv först inte trodde var möjligt. Enligt skolverket krävs strategiskt använda analogier vilket går ut på att läraren först tar reda på var eleven befinner sig kunskapsmässigt och därmed lägger upp undervisningen med detta som utgångspunkt, vilket i sin tur kan leda till att eleven presterar utöver det vanliga.

Kunskap växer fram och skapar harmoni och vidare motivation för eleven att lyfta sitt kunnande till ytterligare nivå. Andersson Gustafsson (2008) beskriver analogier kring lärande med utgångspunkt olika hantverksgrupper och påtalar likheter mellan skådespelare, arkitekter, musiker och hantverkarens kunskaper som att bemästra känslan för materialet vilket kan vara ett teaterstycke, en sång, en frisyra, eller ett stycke trä.

Liknelser mellan olika hantverksgrupper är påtaglig och kan jämföras genom känsla och närvaro för materialet. Yrkesutövaren ses då som en excellent hantverkare (Andersson Gustafsson, 2002). Gemensamma aspekter som Andersson Gustafsson (2008) reflekterar över är disciplin, vilja och frivillighet i kombination med teoretiskt reflekterande kring lärande inom konsthantverk. Kunskapsteoretiskt tänkande runt yrkeskunnandet är sällsynt. Andersson Gustafsson är tämligen ensam om forskningsarbete kring lärande av frisöryrket.

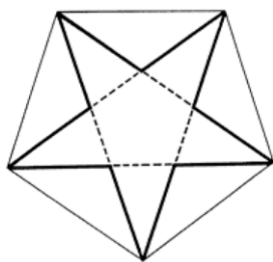
Gyllene snittets estetiska värde och dess betydelse för utformning av ideala proportioner tillämpas enligt Andersson Gustafsson (2002) inom frisörkonst, samt inom yrken som arkitektur, måleri, skulptur och andra konstnärliga områden.

Figur 2. De Divina Proportione (Gyllene Snittet). (*Pacioli, 1509*).

De Divina Proportione (Figur 2), är ett matematiskt verk inspirerat av det gyllene snittet, skapat av den Italienska matematikern Fra Bartolomeo De Pacioli (1447-1517).

Leonardo da Vinci, var konstnären som på 1400-talet upptäckte att den perfekta ovala ansiktsformen indelat i tre unika sektioner av ansiktet skapar de mest optimala proportionerna. Dessa tre sektioner sträcker sig ifrån ögonbrynets högsta punkt till näsryggen vidare till hakans spets. Det gyllene snittet (det gudomliga förhållandet) skapat av Leonardo Da Vinci.

Figur 3. Pentagon and pentagram in relationship to the Golden Ratio (Gyllene Snittet). (Pacioli, 1509).

De geometriska figurerna med närmast relation till det *Gyllene snittet* och det mänskliga ansiktet är *Pentagon* och *pentagram*, (illustrerat i figur 3). Lika längder mellan skärningspunkten och dess kanter. Pentagrammet innehåller tio likbenta trianglar: fem akuta och fem trubbiga likbenta trianglar. Geometriska former som illustrerats av Pacioli (1509) kan fungera som en färgteknik (indelningsskarta för hårfärgning).

En indelning som ovan kan skissas in på ett hår och beroende på färgsättningen skapa en liksidig färgning med olika färgskiftningar, som kan färgas dramatiskt eller klassiskt konstnärligt. För att enkelt förklara geometrins betydelse för en hårfärgning så skissas cirklar, fyrkanter, trekanter eller diamant-former för att sedan färgläggas.

Vid detta tillvägagångssätt kan frisörer skapa konstverk med hjälp av hårfärg. För att lära eleven att utföra färgningar på hår av detta slag krävs träning, finmotorik och kreativitet. Frisörer inspireras ofta av *olika* hantverksyrken. Ett vackert tyg med en fin färgsättning kan vara en inspirationskälla för en hårfärg.

Examensarbetet *Bildämnet idag - Bilden ett verktyg för elevers lärande* skriven av Jönsson och Ljungberg (2005) handlar om bilden och bildämnets betydelse och hur det kan användas som ett verktyg för elevers lärande. Syftet med examensarbetet var att få fördjupad kunskap om bildens betydelse och hur den kan vara ett hjälpmedel för övriga ämnen i skolan.

Frågan i uppsatsen var hur pedagoger kan använda bilden som ett verktyg för att utveckla elevens lärande i skolan. Inom frisörprogrammet används bild som en brygga mellan praktiskt och teoretisk förståelse. Ett exempel kan vara att se en bild med en gestaltad frisyr, eleven får därefter rita en strukturteckning (ett formspråk) som används och praktiseras inom frisörutbildningar runt om i världen. Pivot Point är namnet på det världsledande utbildningssystemet som skolor världen över använder i sin undervisning. Pivot Point systemet använder bild som ett språkligt verktyg när man skissar hur frisyren skall se ut.

Sen klipper eleven efter den bildliga kartan. Även vid Gesällprovet är strukturteckningen och det färdigklippta resultatet basen för att bedöma elevens färdigheter.

Genom att intervjua sju pedagoger med bildintresse har Jönsson och Ljungberg (2005) skrivit en uppsats om lärande baserat på ämnet bild. I sin litteratursökning har Jönsson och Ljungberg (2005) fått stöd för att bilden är ett språk och att bilden är viktig för både elevens utveckling och för att stärka elevernas identitet. Bilden är också viktig för fantasin genom det kreativa skapandet. Utfallet för examensarbetets konklusion innefattar att det behövs vidare forskning inom ämnet och att ämnets status behöver höjas för att målen i läro- och kursplaner ska uppnås. Frisöryrket är ett bildligt yrke som driver yrkesutvecklingen framåt. Frisöryrket innefattar att tolka en bild och därefter skapa ett konstverk av hår.

Ett händelseförlopp som de flesta känner igen är när kunden kommer med en bild som frisören förväntas klippa, färga eller styla. Ämnet Tradition och hantverk som ingår i frisörprogrammet är uppbyggt bland annat för att eleven skall få bildförståelse (GY11). Att arbeta med lärande via bildliga tolkningar kräver tid. Mer tid för hantverksövningar är en ständig debatt inom (SFLF) Svenska Frisör och Stylistlärarförbundet.

Linda Jigfelt (2007) belyser genom sitt examensarbete, dåvarande läroplan (GY 1994).

Läroplanen (GY 1994) inkluderade vid tidpunkten för uppsatsskrivandet med en traineepperiod efter gymnasieutbildningen på 1500 timmar, ett krav enligt Jigfelts (2007) för att eleven enligt läroplanen skall få förväntad behörighet som krävs kunskapsmässigt för att klara av genomförandet av examensprovet/gesällprovets utformning. Enligt Jigfelts (2007) resultat påvisas att Svenska Frisörföretagarna och frisörlärare på hantverksprogrammen hade en enad bild gällande gymnasieelevernas otillräckliga och bristande arbetslivserfarenhet för att klara gesällprovet samt för att utveckla bekvämlighet i sin yrkesroll direkt efter tre års studier i skolan. Frisörlärarna efterfrågar enligt Jigfelts (2007) uppsatsresultat, ett nära samarbete mellan skolan, branschen och salongerna för att därigenom stärka eleverna under utbildningstiden och ge eleverna erfarenhetsbaserat lärande ute på salongerna. Nuvarande program (GY11) innefattar treårigt gymnasium med efterföljande 3000 timmar.

En förändring har skett sedan 2007, då Skolverket infört en längre trainee period (3000 timmar). Därefter ges frisöreleven tillåtelse att utföra sitt examensprov. Ett prov som är utformat av Sveriges Frisörföretagares Förbund (SFF) baserat på läroplanens mål både gymnasiala frisörutbildningar inom skolan samt lärlingskontraktens utformning på salong.

3.5 Genus och arbetsmiljö

Kronholm Diab (2014) beskriver den arbetsmiljö som frisörer utsätts för dagligen samt påtalar genusperspektivet som oerhört obalanserat.

En aspekt som Kronholm Diab (2014) lyfter i avhandlingen gällande genusperspektivet, är den karriärmässiga skillnad som förekommer mellan män och kvinnors yrkesrelaterade medelålder, vilken är många gånger lägre bland de kvinnliga frisörerna än männens. Förutom att beskriva arbetsmiljömässiga riskfaktorer som frisörer arbetar i beskriver (Kronholm Diab 2014) att i Sverige är 85 % - 90 % av frisörerna i Sverige kvinnor. Varav de flesta är egenföretagare antingen som ensamägare alternativt inhyrd i en salong med flera hyrstolar (frisören har möjlighet att hyra sin arbetsstol och driva ett företag i en befintlig salong) eller som anställd frisör. En kvinnodominerad bransch beskriver Kronholm Diab (2014) i avhandlingen *Female hairdresser*. Branschen kan tydligt utläsa förkommande olikheter av en kvinnas frisörkarriär mot en mans frisörkarriär, bortsett från vissa undantag. Ett förekommande scenario för en kvinna kan av familjescäl innebära längre eller kortare uppehåll vid barnafödande, mammaledighet, eller när kroppsliga besvär uppstår som arbetsskador, hudbesvär, ryggproblem eller andra åkommor vilket kan påverka karriärs målen och individuell yrkesutveckling.

Om genusperspektivet har betydelse för att flertalet kvinnliga frisörer ger upp sina karriärer förhållandevis tidigt är inte fokus i studien. Detsamma gäller beskrivna riskfaktorer så som luftvägsbesvär, handeksem, stress eller muskelrelaterade besvär som Kronholm Diab (2014) studerat i sin avhandling, detta är avgränsningar som inte kommer att belysas i studien, men relevanta att nämna då sambandsfaktorer som yrkesval och yrkesutveckling hör samman.

4. METOD

Den kvalitativa metoden som valts för denna studie är en fallstudie med hermeneutisk forskningsansats baserad på insamlad empiri (Wallén, 1996). Enligt Bryman (2011) är den kvalitativa metoden mer inriktad på ordet för att förstå ett fenomen, vilket stödjer metodvalet i studien. Genom det kvalitativa synsättet riktas intresset mot individen. Backman (2008)

beskriver den kvalitativa metoden med att förklara att det centrala inom kvalitativ forskningsmetod är intresset kring hur individen upplever, tolkar och därmed formar förståelse för sin verklighet, vilket speglar undersökningsperspektivet i studien. En fallstudie med hermeneutisk forskningsansats baserad på insamlad empiri (Wallén, 1996) är grunden för en konstruktivistisk kunskapssyn, gällande vad som bidrar till personligt uppfattat lärande av frisöryrket. Metoden knyter an till hermeneutisk tolkningsmetod då förståelse av mänskligt upplevt lärande av frisöryrket är mitt forskningsobjekt, ett område som subjektivt studerar den verklighet där lärande sker (Heyman & Pérez Prieto, 1998).

Målet med fallstudien är att belysa lärande ur flera perspektiv, genom att låta studien få *leva*, vilket bereder utrymme för läsaren att göra sina tolkningar och därmed dra olika slutsatser beträffande nyckeln till lärandet av frisöryrket.

4.1 Urval

Urvalet består av sju frisörer (fem män och två kvinnor). Deltagarna i studien är mellan 30 – 55 år gamla och de har utbildats under två olika former. Traditionellt lärande på formell frisörskola samt kontrakterade lärlingar som utbildats på salong genom lärlingssystemet. Samtliga deltagare hålls anonyma på grund av att deras identitet är irrelevant fakta för studiens utfall. Fingerade namn används i resultatavsnittet för att inte härleda till vem som svarat vad på frågorna samt om det är en man eller en kvinna. Anledningen till urvalet är att sex deltagare av de totalt sju frisörerna i undersökningen tillhör Intercoiffure Sverige (2014).

Intercoiffure Mondial är en organisation för ledande frisörer och ett varumärke för internationell kvalitet. Intercoiffures medlemmar (frisörer) är kunniga inom frisörhantverket samt modeinriktade och angelägna att sprida sin professionalism och sin kunskap vidare. Medlemmar väljs in i organisationen där utmärkta kunskaper och kreativa kvalitéer är det centrala för att bli upptagen i organisationen.

4.2 Val av metod

Halvstrukturerad intervjumetod ligger till grund för insamlande av data. (Kvale & Brinkmann, 2009; Bylund & Halkier, 1995). Varje enskild intervju har genomförts på en lugn plats där den intervjuade själv fått välja stad, tid och mötesplats.

Samtliga intervjuer har varit av skiftande karaktär, tidsspann och intensitet, det primära var att varje enskild frisör erhållit den tid som krävdes för att få jämförbara svar, det vill säga alla frisörerna svarade på samma grundfrågor. Frisörernas utsagor har stått i centrum där följdfrågorna instinktivt uppkommit i relation till uppkomna svar på de förutbestämda frågorna. Ibland har intervjun fått stickspår vilket inneburit en helt ny innebörd än tanken var från början. Vald datainsamlingsmetod är grundat på halvstrukturerad intervjumetod innehållande förutbestämda frågor inklusive relevanta flexibla följdfrågor vid intervjutillfället. Följdfrågorna skapar utökat datamaterial för vidare analys och bidrar med nya perspektiv och utökad förståelse för frisörernas upplevelser, kring lärande som elev.

Följdfrågor ger utrymme för flerdimensionell förståelse och breddat synsätt för upplevt lärande. Vald intervjumetod syftar till att den intervjuade personen besvarar frågorna med utgångspunkten i sina *egna* tankar och reflektioner kring lärande (Bryman, 2011).

Halvstrukturerad intervjumetod kräver både struktur för att avgränsa intervjusvaren samt flexibilitet för att få levande och utvecklande svar. Intervjuerna blev först bandade och därefter transkriberade för vidare tolkning och analys för att få djupare förståelse för svaren (Kvale & Brinkmann, 2009).

Kvale (1997) tar upp två nyckelpunkter inom den kvalitativa forskningsmetoden vilket instämmer med studiens undersökningsområde och vald datainsamlingsmetod:

- Forskaren eftersträvar att förstå det fenomen som undersöks med utgångspunkt, informantens tankar, erfarenheter och handlingar preciserat i ord.
- Fokus ligger på processen snarare än utfallet

Intervjuerna sker i frisörernas önskade miljö för att underlätta deras deltagande i studien.

Intervjustäderna är: Malmö, Göteborg, Stockholm och Umeå. Följande frågor kommer att ställas:

1. Berätta varför du har valt att bli frisör?
2. Vad är en skicklig frisör?
3. Vilka personliga faktorer hjälper i utvecklingen till en skicklig frisör? (Illeris, 2013)
4. Vad är det som krävs för att bli en skicklig frisör? (Andersson Gustafsson, 2002)
5. Är det något du vill tillägga?

4.3 Validitet och reliabilitet

Validiteten i studien är baserad på de frågeställningar som nyttjats vid de halvstrukturerade intervjutillfällena med frisörerna i studien (Kvale & Brinkmann, 2009). Genomförandet av de enskilda intervjuerna innehöll förutbestämda frågor med tillkommande relevanta följdfrågor som bidrog till att varje frågeområde fick förhållandevis uttömmande svar vilket i sin tur bidragit till att validiteten är god. Att ensam skriva en uppsats kan medföra vissa hinder eller svårigheter när det handlar om reliabiliteten. Om uppsatsens alla moment skrivits tillsammans med en medstudent hade kanske utformningen och resultatet i studien möjligen sett annorlunda ut. För att återge ett exempel är analysfasen ett moment i studien som berikats ytterligare om vi varit två studenter.

Det samma gäller vid arbetet med insamlat material som endast har utgått från ett enskilt personligt perspektiv, vilket kan medföra en lägre reliabilitet, jämfört med om en medskrivare varit involverad i arbetet gällande analysfasen. Vid ett gemensamt arbete med studiens samtliga moment hade arbetsförloppet inneburit både diskussioner och att vi gemensamt sett över materialet och möjligtvis sett fler infallsvinklar och tolkningar uppenbara sig. Tiden för studien har inneburit begränsningar, vilket resulterat i att antalet intervjupersoner som ingått i studien är sju frisörer och inte fler, för att få en greppbar bild över arbetet. Med beskrivet antal insamlad data kan även denna variabel bidragit till en något begränsad reliabilitet? Om undersökningen innefattat fler frisörer i Sverige eller rent av i Norden, skulle både mängden data och intervjuade frisörer varit betydligt mer omfattande än vad som är fallet i uppsatsen, vilket kunde bidragit till att fler undersökningsmiljöer tillkommit för att få en större uppfattning om nyckeln till lärandet av frisöryrket.

4.4 Estiska övervägande

För att uppnå sekretess och anonymitet för deltagarna i studien kommer personuppgifter inte att synliggöras, fingerade namn kommer att användas. I Vetenskapens skrift *Hantering av integritetskänsligt forskningsmaterial* (2007), förespråkas att deltagarna i en studie hålls anonyma samt beskrivs som en förutsättning i vissa fall för att etikprövningsnämnder skall godta studien. Deltagarna i en studie bör därmed hållas anonyma för att etikprövningsnämnder skall godkänna en studie enligt Vetenskapens skrift: *Hantering av integritetskänsligt forskningsmaterial* (2007). Innan samtliga intervjuer genomfördes informerades frisörerna om att inga namn kommer att skivas ut i uppsatsen samt att alla personer redovisas könsneutralt.

Deltagarna som ingick i studien har fått möjligheten att ta del av transkriberingen och därmed även fått möjlighet att godkänna rimligheten i de redovisade resultaten. Deltagarna har även gett sin tillåtelse till publicerat material.

4.5 Hermeneutik

Målet med vald analysmetod är att textkritiskt förklara, avslöja och få fördjupad induktiv (härledd slutsats) förståelse för själva meningen av informationen som framkom ur intervjuerna, vilka forskaren är en verklig del av (Kvale & Brinkmann, 2009).

För att uppnå fördjupad insikt genom de analyserade frågesvaren anser Kvale och Brinkmann (2009) att analysmetodens avsikt är att tolka en utsaga, det vill säga de verbala orden som avser att förklara hur frisörerna uppfattade utbildningsförloppet som elev och de erfarenheter som innefattar delaktighet i lärandets utveckling, för att bli en skicklig frisör på grund av eller tillsammans med mästarens/lärarens inflytande i lärandeprocessen. Hermeneutiskt förhållningssätt syftar enligt Johansson (2000) till att är forskaren tolkar, förstår och förmedlar uppkommen förståelse av det som studeras (Johansson, 2000). För att uppnå det behöver man via inlevelse sätta sig in i andra människors situation.

Hermeneutisk analysmetod handlar om förmågan att klargöra och tolka uppkomna mönster genom att beskriva vad som tolkats och därmed formulera sin tolkning av insamlad data verbalt eller i text. Företeelser som uppkommer via dataanalysens olika utsagor bidrar till hur olika företeelser hänger samman.

Fokus inom vald hermeneutisk analysmetod är att få en inblick i:

- Hur en frisör uppfattar lärande
- Hur frisören tar till sig kunskap
- Hur frisören beskriver en lärosituation
- Hur olika frisörer tolkat begreppet lärande situation.

Målet med vald dataanalysmetod var att analysera intervjuvaren och därmed tolka empiriskt insamlat material. Tolkning av intervjuvaren genomfördes med utgångspunkt frisörernas upplevelser och erfarenheter av lärande, förmedlat genom verbala yttringar och beskrivningar, där forskaren är en del av den verklighet som studeras. Inom hermeneutiken är förförståelsen av betydelse när det handlar om hur det som undersöks senare tolkas (Sjöström, 1994).

Den förförståelsen som författaren har, bör tas i beaktande. De som läser undersökningen väger in personliga kunskaper och erfarenheter inom ämnet, för att förstå texten. Detta medför att nästa steg i processen handlar om att beskriva, argumentera och förklara sin tolkning av uppkomna utsagor via hermeneutisk analysmetod. Ofta förekommande är att en mening av utsagan uppkommer mellan raderna vid analys av data vilket är av betydelse för resultat, diskussion och slutsats. Genom ett hermeneutiskt förhållningssätt är det viktigt att uppmärksamma att människor är meningssökande individer vilket Sjöström (1994) menar kan vara ett budskap som söks, vilket kan vara människans yttrande i en utformad fråga eller en handling. Ett intervjusvar kan därmed föra med sig ett budskap för vidare tolkning.

Likväl är empirisk-hermeneutiska studier ofta förekommande genom att forskarens analys av texten/innebörden fokuseras på *vad* det undersökta betyder och vad det verka tyda på.

Ingen skriven textanalys kan till hundra procent beskriva något fullt ut (Kvale & Brinkmann, 2009). Genom att transkribera, reflektera, selektera och organisera svaren i olika kategorier/teman, fungerar de utskrivna intervjuerna som ett verktyg, som presenteras nyanserat och organiserat i resultatdelen. De transkriberade texterna är en brygga mellan samtalsintervjun och de svar som framkom under intervjun, vars ämne intresserar både utvald intervjuperson och den som intervjuar. Analysen har för avsikt att fortsätta att spegla de samtal som påbörjades vid intervjutillfället.

En aspekt att ta i beaktande under analysfasen är att se och lyssna in vad meningen och betydelsen i den intervjuades svar handlade om, lägg därefter till eventuella förtydligande och välformulerade tilläggsord så att den ursprungliga versionen är fullt möjlig att återberättas för en publik eller i skriftlig form. (Kvale & Brinkmann, 2009).

Vid tolkningsprocessen krävs mental närvaro och medvetenhet av författaren gällande vem som kommer att läsa texten, i vilket sammanhang och ur vilket syfte undersökningen kommer att läsas. Texten är skriven med utgångspunkt i att skildra tolkat innehåll. (Kvale & Brinkmann, 2009).

Upptäcka mönster

Lantz (1993) anser att en kvalitativ metod och tillhörande analys handlar om att finna mönster. Ett tillvägagångssätt passande en kvalitativt hermeneutisk analys för att finna likheter och olikheter för frisörernas lärande är att växla mellan delar och helhet, för att på så vis systematiskt upptäcka eventuella mönster. Säljö (2003) redogör för att vi människor kan

göra helt olika tolkningar av en och samma text vilket författaren förklarar med att meningen inte beskrivs rakt upp och ner i texten i sig, utan istället blir en skapande process där läsaren bidrar med mening och betydelse av texten. Vidare påstår Säljö (2003) att när texten är tolkad av läsaren, får läsaren därmed nya erfarenheter vilket kan medföra att den som läser texten tolkar vidare och därmed uppkommer nya perspektiv och vidare förståelse för texten. En liknande insikt som Bergström och Boréus (2009) skriver om, är förförståelsens betydelse.

5. RESULTAT

I kommande resultatavsnitt presenteras studiens intervjuer. Empirin redovisas genom fem indelade kategorier, genom följande underrubriker:

1. Valet av yrket frisör
2. Tankar om bidragande egenskaper för att bli en skicklig frisör
3. Personligt identifierade sociala egenskaper
4. Utbildning
5. Skiftande utbildningsfaktorer för frisörprogrammet kontra lärlingssystemet

Anledningen till ovan definierade kategorier, med beskrivande underrubriker uppkom vid transkriberingen av de bandade halvstrukturerade intervjuernas utfall och innebörd. Varje kategori skall ge läsaren en bild av frisörernas självupplevda lärande. Samtliga redovisade intervjusvar är något indragna i texten för att åtskilja svaren från övrig text i studien.

Det är en åtgärd för att läsaren tydligare skall se de svar som frisörerna bidrog med vid intervjutillfällena.

5.1 Valet att bli frisör

De 7 frisörer som ingick i studien berättade varför de valt frisöryrket och vad och vem som bidragit till och påverkat valet.

De parametrar som spelade in när valet gjordes varierade från ett skapande intresse, ett intresse för frisöryrket som de haft med sig sedan i vissa fall väldigt unga år. Influenser från familj, att de fått kämpa för att få en utbildningsplats, och erfarenhet för att uppnå målet att bli frisör.

Ev berättar om anledningarna till att hen sökte frisörlinjen på gymnasiet.

Skapande har varit ett intresse sedan barnsben, men jag har ett starkt och avgörande minne när jag var med min mamma hos frisören. Då var jag 12 år och gick i mellanstadiet. Frisören berättade om alla hennes resor till USA, vid den tidpunkten bestämde jag mig för att det är frisör jag ville bli. Jag ville också hålla på med modedesign och senare söka till Beckmans, men där kan man börja först vid 18 års ålder vilket gjorde att valet först föll på frisörlinjen. Jag sökte traditionell frisörskola. Detta var ett delmål, vid 24 års ålder skulle jag byta bana in i designvärlden. Så blev det inte! (Ev, 2015.)

Intresset för hår och skönhet grundades med hjälp av mormor.

Mitt intresse av att bli frisör grundades i väldigt unga år, självklart visste jag inte om min yrkesväg skulle bli just frisöryrket, men intresset fanns tidigt. Redan som treåring satt jag ofta på ryggstödet på min mormors kökssoffa och friserade hennes hår, så intresset för skapande var tydligt. Intresset för hår, skönhet och skapande, har som sagt alltid funnits hos mig.

Intresset växte sig starkare i högstadiet i samband med att jag började jobba på en salong.

(An, 2015)

Lo minns när hen som sexåring fick en peruk av frisören.

Jag minns när jag som sexåring var hos frisören för att klippa mig. Jag blev inte nöjd med min frisyra vilket jag tydligt berättade för frisören! Jag tyckte att det var snett klippt! Frisören gav mig en peruk, antagligen för att avleda diskussionen? Peruken sparade jag i många år, då jag lekte med den, både på mitt huvud och på andras. Detta var startskottet för min önskan att bli frisör. Kanske hade peruken något med mitt val att göra som stod mellan att bli keramiker eller frisör? (Lo, 2015)

Flera av de tillfrågade frisörerna i studien uppgav gällande varför de valt att bli frisörer att de var uppvuxna inom frisöryrket. Jo förklarar.

Mitt val stod mellan att bli snickare eller att bli frisör som min pappa och farfar. Valet föll på frisöryrket eftersom jag hade både min farfar och min pappa som förebilder. De kunde skapa fantastiska frisyrier med sax och kniv, ett hantverk jag också ville lära mig att bemästra. Jag sökte in på frisörskolan och kom in. Där öppnades en helt ny värld för mig, en riktig hår verkstad. (Jo, 2015)

Valet att bli frisör för Ma avgjordes i samband med sommarjobbet hos pappa.

Valet var inte självklart när jag var liten, då ville jag bli sjökapten. Men efter att jag sommarjobbat på salongen hos min pappa, blev det helt naturligt. Efter det har jag aldrig

slutat! Slutsatsen är väl att jag är uppvuxen på en salong och det föll sig naturligt att vara på salongen, vilket ledde mig in i yrket. Intresset av att träffa människor, mode och skönhet är det som har känts spännande och avgörande för att själva yrkesvalet blev som det blev! (Ma, 2015)

Na berättar om familjens påverkan för valet att bli frisör.

Jag har alltid haft en dröm om att bli frisör. Jag har hela min familj inom yrket min mamma, min pappa och min bror är frisörer.

Jag sökte till frisörskolan och kom in. Nu hade jag stora möjligheter att bli som min pappa. Min pappa var en av Sveriges första konsulenter för ett känt varumärke. Jag övade samtliga moment på salongen när jag kom hem från skolan, min pappa förklarade och tränade mig, så att jag ibland rättade läraren när hen visade klipptechniker för oss elever. Inte så uppskattat av läraren alla gånger, men jag ville hjälpa mina klasskamrater och jag ville berätta för dem vad jag hade fått lära mig. Jag har alltid brunnit för att dela med mig inom hantverkskonst. (Na, 2015)

Det avgörande skälet som bidrog till yrkesvalet för An och Mi uppkom genom erfarenhetsbaserat lärande som började i samband med extraarbete på salonger.

Sysslorna bestod av att sopa hår, städa och ge service till frisörer och kunder på salongen.

Så småningom fick jag även börja schamponera kundernas hår. Denna erfarenhet var avgörande för mitt yrkesval.

Jag fick kämpa då jag inte kom in på frisörlinjen vid första försöket. Men min vilja och min dröm att bli frisör gjorde att jag sökte på nytt, och kom in två år senare. (An, 2015)

Mitt intresse att bli frisör har funnits med mig sedan tidig ålder, som 14 åring sökte jag en praoplats på en salong. Den salongen tog efter avslutad praoperiod emot mig som servicebiträde. Jag började hjälpa till på salongen på fredagseftermiddagar, lördagar och på skollov. (Mi, 2015)

Valet att vilja bli frisör var enkelt, berättar Lo, men att komma in på frisörutbildningen under 80-talet var svårt, och att få en lärlingsplats nästan omöjligt utan hjälp.

När jag skulle söka till gymnasiet så var det bara frisör jag ville bli! Inget annat! Det var dock väldigt svårt att komma in på frisörlinjen som det kallades i slutet av 80-talet. Få platser på linjen vilket gjorde att betygen måste vara av högsta sort, för att få en plats. Mina betyg räckte inte till! Men jag stod fast vid mitt val – frisör ska jag bli! Min pappa kände i sin tur en frisör som jag och mina föräldrar tog kontakt med. Tack var mina föräldrars involvering och handlingskraft fick jag en lärlingsplats. (Lo, 2015)

5.2 Tankar om bidragande egenskaper för att bli en skicklig frisör

Frisörerna i studien anser att följande egenskaper är grundläggande och bidragande för att uppfattas som en professionellt skicklig frisör: Starkt intresse, se hela människan genom lyhördhet, inställning och förståelse för salongsverksamhet, kommunikativ förmåga och hantverksprecision. Att man måste lämna sitt jag, vara professionell och lyssna in anser Ev är bidragande för att uppfattas som en skicklig frisör.

En skicklig frisör är en lyssnande människa som är bekväm med andra människor, eftersom frisören kommer oerhört nära kunderna på salongen. Man måste lämna sitt jag och se till andras bästa både servicemässigt och hantverksmässigt. Det kunden önskar det skapar man på pricken genom hantverksprecision! (Ev, 2015)

Att lyssna under utbildning anser Jo är grundläggande för att bli en skicklig frisör.

Jag lyssnade och såg upp till olika lärare i olika ämnen under min utbildning. Utbildningsåren styr mycket av karriärens framtid enligt mig. Det gäller att ta till sig yrkeskunskaperna under utbildningen för att få den grund man behöver. Min pappa har betytt mest för mig tillsammans med ett otroligt intresse! Jag tror att *om* man utvecklar ett *driv* kring lärandet så främjar det ny kunskap om yrket vilket är A och O för den yrkesgrund man bygger under utbildningen. Sen tror jag att lärandet underlättas om man får förståelse för hur en salongsverksamhet fungerar redan när man går frisörutbildningen. Likaså att gå i skolan och jobba extra parallellt, ökar förståelsen både för de praktiska delarna i yrket och de kem tekniska momenten i yrket. Jag jobbade hos min far på kvällar och helger under mina gymnasieår. Det bidrog till aktivt lärande under dubbelt så många timmar per dag mot mina klasskamrater. (Jo, 2015)

Ma specificerar en professionell förmåga men speciellt vikten av påverkan av kulturen som grundläggande för att utvecklas till en skicklig frisör.

Ett starkt intresse för hår och hela människan och lyhördhet är av vikt för skapandet.

Kundens önskemål är viktiga både för att hens välbefinnande och för ett fulländat resultat.

Samt att leverera en hög servicegrad och att vara noggrann i alla led vid utförandet av en behandling. Jag anser även att intresset för att driva en verksamhet bidrar till att frisören höjer sina prestationskrav på hantverksfärdigheter, för att uppfattas som en skicklig av sina kunder.

Jag hävdar att under utbildningsåren formas man in i kulturen som avser en skicklig frisör som ger det lilla extra! Annars formas man bara till en standard frisör utan det lilla extra!

Inställningen till lärandet är nyckeln till om man utvecklas till en skicklig frisör, vilket är det grundläggande tycker jag. (Ma, 2015)

En skicklig frisör tar hela människan i beaktning. Salongens atmosfär skapar yrkesdriv via salongs-kulturen anser Mi.

För mig är det grundläggande för att uppfattas som en skicklig frisör att man ser hela människan, som man skall skapa en vacker frisyra till. Man lämnar inget åt slumpen utan scannar av hela personligheten för att skapa vackra resultat. Kunden skall känna sig både välkommen, sedd och väl omhändertagen. Det är det grundläggande för att uppfattas som en frisör som är skicklig.

Atmosfären i en salong vittnar om det är skickligt arbetande frisörer i lokalen. (Mi, 2015)

Na beskriver skillnaden mellan en frisör och en skicklig frisör.

Idag kan alla skriva frisör på sitt visitkort, öppna en salong och sälja sina hantverkstjänster på en salong. Ordet frisör innefattar för mig det grundläggande inom yrket vilket innefattar att man kan klippa, färga hår, permanenta och bleka. Det kan alla lära sig om man genomgår en frisörutbildning. Nu handlar frågan om att beskriva de grundläggande egenskaperna för att uppfattas som en skicklig frisör i stället för en ordinär frisör. I det väger jag in: Känsla, och kunskaper om kemiska behandlingar, professionellt uppförande. I kombination med att vara en beskrivande frisör, som arbetar med en tydlig konsultation som preciserar arbetsprocessen för kunden på ett beskrivande och förutsägbart vis. Då är man en skicklig frisör, istället för bara en frisör. (Na, 2015)

5.3 Personligt identifierade sociala egenskaper

De personligt identifierade sociala egenskaper för att bli en skicklig frisör som framkom i studien var de följande: Motivation, nyfikenhet, självförtroende, kreativitet, målinriktad och förväntningar i kombination av tävlingsinstinkt i läromiljön.

Jo har en bestämd åsikt vad som krävs för att bli skicklig som frisör.

Drivkraft, motivation och disciplin är faktorer som krävs för att utvecklas till en skicklig frisör enligt min uppfattning. Gällande elever så märker man ganska snabbt vem som "har det" eller inte. Att välja frisöryrket innebar inte bara att jag skulle lära mig frisöryrket. Jag hade väldigt höga krav på mig själv och min omgivning på mig, att just jag skulle bli en skicklig frisör. Det vill säga jag jämfördes med mina anhöriga som dessutom var mina förebilder. Jag tror att detta bidrog till att jag utvecklade tävlingsmänniskan i mig? Jag ville bli frisör och jag ville bli en "skicklig" frisör. Min familj har hjälpt mig i arbetet med att försöka bli en erkänd frisör. För att bli en skicklig frisör kan man inte luta sig tillbaka och vara nöjd. Man måste ständigt söka nya kunskaper för att utvecklas. (Jo, 2015)

Salongsmiljön har personlig betydelse för utveckling av hantverksskicklighet berättar Lo.

Att hamna på en kreativ salong redan som ung frisör hjälper i utvecklingen att bli en skicklig frisör tycker jag. Är personalen på salongen kreativa och skickliga, så sporrar det! Det handlar ofta om salongens behandlingsmeny baserat på hur lång arbetstid en behandling får ta, i kombination med prissättningen. Ju längre tid en klippning tar desto dyrare prisbild, vilket i sin tur ökar förväntningarna från kunden angående skickligt utförda tjänster. Detta bidrar till ökade krav på varje enskild frisör i salongen att utveckla sina hantverksfärdigheter för att uppnå de prestationskrav som krävs för att klara av att utföra salongens behandlingar med hantverksprecision och en enad prisbild. På en ansevärd salong med erkänt skickliga frisörer ingår en mängd förväntningar från kundmassan. Är man en skicklig frisör skall det marknadsföras och efterlevas. Därför har salongsmiljön betydelse för positiv personlig

vidareutveckling av hantverksskicklighet. (Lo, 2015)

Det estetiska framkommer i frisörernas svar om krav för att bli och uppfattas som en skicklig frisör, Ev förklarar.

Jag är inte skicklig på allt, men jag är skicklig på det jag tycker om. Jag är bra på att söka trender. Det jag brinner för har jag utvecklat kunskap om. Jag är skicklig på den målgruppen jag har på min salong. Jag har nischat mig på en målgrupp som är intresserade av det flärdfulla och det sofistikerade. Jag har även utvecklat känsla för fashion. Känsla för färg och form samt estetiskt seende i skapandeprocessen i form av att ta fram det vackraste hos varje unik kund. Jag anser att allt för många jobbar utan känsla och bara trycker dit en färg för att så skall det vara. Att ta fram det vackra hos varje unik kund, det brinner jag för. (Ev, 2015)

Läromiljön påverkar lärandet och formar hantverksskicklighet förklarar Ma.

Jag utbildade mig på salong med drivna och kunniga frisörer runt omkring mig dagligen, därför formades jag helt naturligt in i den kulturen att ”nöjd var inte tillräckligt”.

Ett slitet uttryck säger att *lika söker lika*. Jag kom inte in på frisörskolan men jag var fast besluten om att jag skulle bli frisör. Jag visste att jag skulle bli en skicklig frisör. För alla som arbetade där *var* skickliga. Jag var för ung för ung för att tänka att alla är vi olika.

Denna naivitet gjorde så att jag inte såg några hinder i vägen. Jag var på väg mot ett mål och dit skulle jag!

Personlig yrkesutveckling och stor hjälp på vägen fick jag på grund av att jag utbildade mig på en aktad salong med drivna och kunniga frisörer runt omkring mig dagligen. Kunderna förväntade sig att vi var både högpresterande frisörer och socialt kompetenta, vilket förmodligen hängde ihop med prispåbilden? (Ma, 2015)

An beskriver intresset som hjälpt hen att bli en skicklig frisör.

Mitt starka intresse bidrar och utbildningar i alla former avseende hår, ekonomi och ledarskap. Att förkovra sig för att bli en skicklig frisör innefattar inte bara hantverket utan många parametrar spelar in, då anser jag att man blir en ”skickligare” frisör samt att salongen blomstrar och andas innovation. På det viset uppmärksammas man som frisör och anses som skicklig. (An, 2015)

Lo förklarar att våga visa upp sina kunskaper för sina kolleger är en viktig del för att utvecklas till en skicklig frisör.

Jag får en slags belöning i form av den *kick* som berömmelsen ger mig. Det gör att man vill fortsätta att jobba offentligt framför en större publik.

Visst är det en utmaning att arbeta framför kollegiet som dessutom betalt för att se mig arbeta på en scen! Att lyckas med en kurs eller en visning stärker mig som frisör och ger mig den drivkraft jag behöver i arbetet för att utvecklas till en skicklig frisör. Att våga uppträda med mina kunskaper bidrar till kunskaper bidrar till att jag fortsätter att öva in nya tekniker att dela med mig av. (Lo, 2015)

En skicklig frisör behärskar även de moment som inte går att läsa sig till utan beskaffats genom tyst kunskap som skapandet. Här jämför Lo en skicklig frisör med en pianist.

En skicklig frisör kan *prata med håret*. När håret faller mellan fingrarna med full behärskning tillsammans med verktygens hjälp ser man en excellent hantverkare.

En liknelse ser jag med en hängiven pianist som arbetar med hela kroppen. För att bli en riktigt skicklig frisör krävs hängivenhet för det estetiska hantverkets precision vilket man lär sig genom erfarenhet och att nöta och öva. (Lo, 2015)

5.4 Utbildning

Frisörprogrammet

De parametrar som frisörerna i studien uppgav gällande vad de anser att det krävdes av dem under deras utbildning och som sedan hjälpt dem att bli skickliga frisörer var följande:

Fullgod utbildning med en positiv lärandemiljö, utbildning grundat på erfarenhetsbaserat lärande, kommunikation, krav på hantverksprecision, praktisk förståelse för känsla och estetiskt seende. Lärande om vikten av nätverk och varumärke.

Ev beskriver vikten av lärare som främjar skicklighet av elever samt förmedlar ett positivt lärandeklimat.

Lärarens förmåga och medverkan till att man som frisörelev vågade tro på sig själv!

Det var en viktig beståndsdel för att utvecklas till en skicklig frisör istället för att bli

en vanlig frisör, förstå mig rätt, utan yrkesambition. I begreppet skicklig frisör ingår estetiskt seende ett lärande som sker i tysthet genom att öva och känna in känslan hur man arbetar med materialet hår.

Jag upplevde ett positivt lärandeklimat när läraren förmedlade en skön känsla i klassrummet. Det resulterade i att man som elev vågade tro på sig själv att man duger och kan.

Det gav mig mersmak att lära! Jag fick en boost av att få beröm. En obeskrivligt positiv känsla som fick mig att vilja lära mer än bara grunderna inom frisöryrket.

Det bidrar till att man vidareutvecklas till en skicklig frisör. Lärarens sätta att förmedla kunskap har bidragit till utökat yrkesintresse, målmedvetenhet och ökat självförtroende.

Det har lett till personlig yrkesutveckling. Jag anser också att på grund av min konststillhörighet har jag fått bevisa ännu mer för att bli accepterad som frisör. Därför uppskattade jag när min lärare gav oss elever en positiv självbild, för det anser jag genererar motivation för att bli skicklig. Framgång föder framgång. En målmedveten frisör blir en skicklig frisör! (Ev, 2015)

Jo förklarar vikten av en bra grundutbildning och kontaktnät för att bli skicklig som frisör.

Att man först måste få en bra grundutbildning i yrket det är ett understatement. I dagens frisör Sverige krävs det att man ”brandar sig som en skicklig frisör”. Det räcker inte att vare en skicklig hantverkare om man vill bli erkänd i branschen enligt mig! Som svar på frågan gällande vad som krävs för att bli skicklig, anser jag att man måste ha rätt kontakter. Man måste också ha ett utbrett nätverk. En skicklig frisör skapar ett varumärke av sig själv och paketerar in sina uppmärksammade hantverksskickligheter och sprider detta varumärke i branschen. En skicklig frisör för mig är en person som lyckats med samtliga delar det vill säga: Hantverksskicklighet, kontaktnät tillsammans med kommunikativ förmåga att ”branda sig som en skicklig frisör”. (Jo, 2015)

Enligt Ma, efter grundutbildning så måste man fördjupa sig inom yrket för att utvecklas till en skicklig frisör.

En bra start under utbildningen ”banar väg” för att utvecklas vidare att bli en skicklig frisör. Efter avslutad frisörutbildning krävs fördjupning inom yrket tillsammans med estetiskt och konstnärligt utvecklad känsla för färg och form. För att få arbete på min

arbetsplats har vi höga krav både på hantverksskicklig och samarbetsförmåga mellan personal och kunder.

Hantverksskicklighet och finmotorik kan man öva upp, däremot är artighet och uppförande något vi uppskattar om eleven snappar upp tidigt under sin utbildningsperiod för att utvecklas till en fulländad och därmed skicklig frisör. Något som brukar utvecklas automatiskt om man är genuint intresserad av människor, mode och själva lärandet av frisöryrket. (Ma, 2015)

Lo däremot tänker att det är det tekniska och kreativa erfarenhetsbaserat lärande som utvecklar skickliga frisörer.

Först måste man lära sig hantverkets grunder, praktisera dessa för att arbeta vidare mot att bli en skicklig frisör som behärskar yrket. När man intresserar sig för kombinationen av service tillsammans med det tekniska och det kreativa hantverket har man störst förutsättningar att utvecklas till att bli en "skicklig" frisör. Kan man dessutom leverera ett högklassigt förhållningssätt inom service då kan man komma långt inom frisörbranschen menar jag. Det är oerhört viktigt att som frisör kunna föra sig ödmjukt och att vara steget före i behandlingens process. (Lo, 2015)

Läringsutbildning

Tre av de sju frisörerna utbildades inom lärlingssystemet på salong och har även liknande upplevelser från sin utbildningsperiod, vilket skiljer sig något ifrån de som genomgått formell utbildning på frisörprogrammet. De tre frisörerna med erfarenhet av lärlingsutbildning på salong berättade om systemet mästare/lärlingskoncept och hur eleven formas och utbildas till en skicklig frisör. An förklarar vikten av disciplin och respekt för sin mästare.

Disciplin och respekt för sin mästare krävs, för att ta till sig av vad mästaren vill lära ut. Salongen skall fungera på det vis som kunden förväntar sig, det vill säga frisören måste vara steget före. Eleven formas in i salongens företagsklimat där regler, uppförande och tålamod för kundens bästa och välbefinnande är A och O för en salong med höga krav. Det fungerar inte när eleven talar emot eller endast vill utföra hantverket på sitt eget vis, utan att lyssna på alternativa arbetssätt. Det finns många olika vägar att utföra ett korrekt hantverk på, man måste vidga sitt seende, utveckla sin finmotorik genom att öva. Då

utvecklas man till en skicklig hantverkare. Se upp och lyssna på mästaren. (An, 2015)

Ma förklarar betydelsen av en grundlig utbildning erfarenhetsmässigt på salong mellan lärling/mästare.

När frisören bemästrar alla delar i frisöryrket med finesse och känsla då är man en skicklig frisör. Frisören är både tekniskt och konstnärligt kunnig och ständigt hungrig på nya tekniker att lära sig bemästra. För att bli skicklig underlättar det om man fått en bra grundutbildning. Därför anser jag att läromiljön har stor betydelse för frisörens fortsatta yrkeskarriär. En bra start ger oftast en god fortsättning. En skicklig frisör kännetecknas som skicklig när hen kan ta bra betalt för utförda tjänster, samtidigt som efterfrågan ökar och kundmassan växer. Vilket därmed skapar ökad lönsamhet. Uppfyller man samtliga beskrivna parametrar tycker jag att man innehar det grundläggande för att uppfattas som en skicklig frisör. Är man dessutom extremt konstnärligt begåvad, då är man mer än en skicklig frisör anser jag. Det är extremt lärorikt att se och lära i sin rätta miljö om mästaren är skicklig på att lära ut till sin elev. Jag brukar tänka på vad man bör ha för egenskaper och kunskaper för att få arbete på ett femstjärnigt hotell eller en Michelin restaurang. Där måste man förstå miljön man arbetar i förutom att vara en skicklig frisör skall du smälta in i miljön.

Samtidigt skall man sticka ut en aning med sitt hantverk. (Ma, 2015)

Att genomgå en traditionell lärlingsutbildning på salong ansågs inte av Lo optimalt att utveckla hantverksskicklighet.

Att öva på en docka kändes lite tråkigt när alla andra på salongen jobbade med kunder, man kände sig lägst i rang vilket man var. Det var mer upplyftande att arbeta på vänner eller släktingar då lärandet kändes mer äkta på verkliga modeller, eller kunder som betalade för en utförd tjänst eller behandling. Det var det roligaste under lärlingstiden, man ville uppleva yrket på *riktigt*. Att arbeta på docka var bra ur lärosynpunkt men det kändes som en surrogat kund enligt mig! (Lo, 2015)

5.5 Skiftande utbildningsfaktorer för frisörprogrammet kontra lärlingssystemet

Gemensamt avslut oavsett utbildningsform är gesällprov/examensprov för båda utbildningsalternativen. Vägen fram till slutmålet skiljer sig.

I studien framkom en del olikheter beträffande de läroklimate som uppfattades på skolan kontra det uppfattade läroklimate som förekom i salongen.

Klassrumsmiljö

Gällande formell gymnasieutbildning uppkom följande: Lugn läromiljö, fri klädsel och mindre tävlingshets. Eleven var en i mängden. Ville man utmärka sig var det genom att öva mer och att söka kunskap och visa sitt starka intresse. Beträffande för frisörernas uppfattade lärande var de olika lärarledda hantverksinriktningar som undervisningen bestod av tillsammans med ämneslärarnas olika ämnesområden. En positiv mångfald som bidrog till flerdimensionellt lärande.

Jo beskriver klassrumsmiljön som flerdimensionellt lärande av kemisk och teknisk kunskapsförmedling från lärare till elev. Skola och salong tillsammans skapar optimalt lärande för ett hantverksyrke.

Då varje lärare hade olika kompetensområden, kunde jag som elev se upp till olika lärare inom olika områden. Det gav mig en mångfald inom lärande.

Tillsammans med skolans ämnen och arbete på salong utöver min skolgång fick jag både praktik och teori och därmed förståelse för mitt yrkesval.

Det är en fantastisk möjlighet för breddat lärande, om lärandet varvas med praktik och teori.

Min mästare på salongen gav mig mest kunskap men en skicklig lärare inom olika olika ämnesområden gav mig insikt i kemins betydelse. Jag anser att mästarens betydelse är ännu större för en elev som utbildas genom frisörprogrammet på grund av att praktikperioden är begränsad. Hade jag inte på eget bevåg arbetat på salong parallellt parallellt med min skolgång hade jag inte fått den kunskap som krävs för att utvecklas till en skicklig frisör. (Jo, 2015)

Salongsmiljö

Gemensamt karaktärsdrag för uppfattat läroklimat i salongens miljö var att det fanns en familjär gemensam målbild för salongsverksamheten och de individuella prestationerna, det var tävlingsinriktat, högpresterande, och viktigt med social gemenskap. Lo beskriver hennes lärlingstid i en salong.

Ibland kan salongsmiljön kännas lätt gammaldags? Jag vet inte om det är likadant i andra hantverksbranscher, men på min lärlingsplats så förhöll man sig så som mästaren bestämt. T.ex. fick vi inte bära jeans eller säga du till vissa kunder. Observera att min utbildning var tidigt 90-tal, inte 1800-tal som det låter. Man talade inte emot sin mästare och man fick inte alltid lov att fråga hur ett moment gjordes, då man kunde störa samspelet med kunden. Många gånger fick jag nöja mig med att se på när min mästare arbetade och sen öva in momenten på dockan eller en modell. Man vet sin plats i salongens rangordning. Det jag har med mig angående uppfattat lärande är att det min mästare var skicklig på, det blev jag också skicklig på. Så trots många gånger med tyst kunskapsförmedling så lärde jag mig och klarade gesällbrevet med höga betyg. Så min känsla är att mitt starka intresse och viljan att bli frisör bidrog till att jag lärde mig förhållandevis bra. (Lo, 2015)

Ma beskriver sin läroperiod som uppfostrande och målinriktad.

Min utbildningsperiod hos min far var väldigt inriktad på att bli skicklig och att lära mig förstå hur en salongsverksamhet fungerar. Detta innebar för mig att allt jag lärde hade ett syfte som jag tydligt förstod och tog till mig. Allt föll på plats på grund av att min läromiljö var mitt i verkligheten. Jag anser att om man lär i den miljö man skall arbeta i får man en tydligare förståelse för samtliga hantverksmoment som ingår i en grundutbildning. (Ma, 2015)

6. DISKUSSION

Innehållsdimensionen och drivkraftsdimensionen aktiverar samspeletsdimensionen vilket genererar ny kunskap, *se figur 5*.

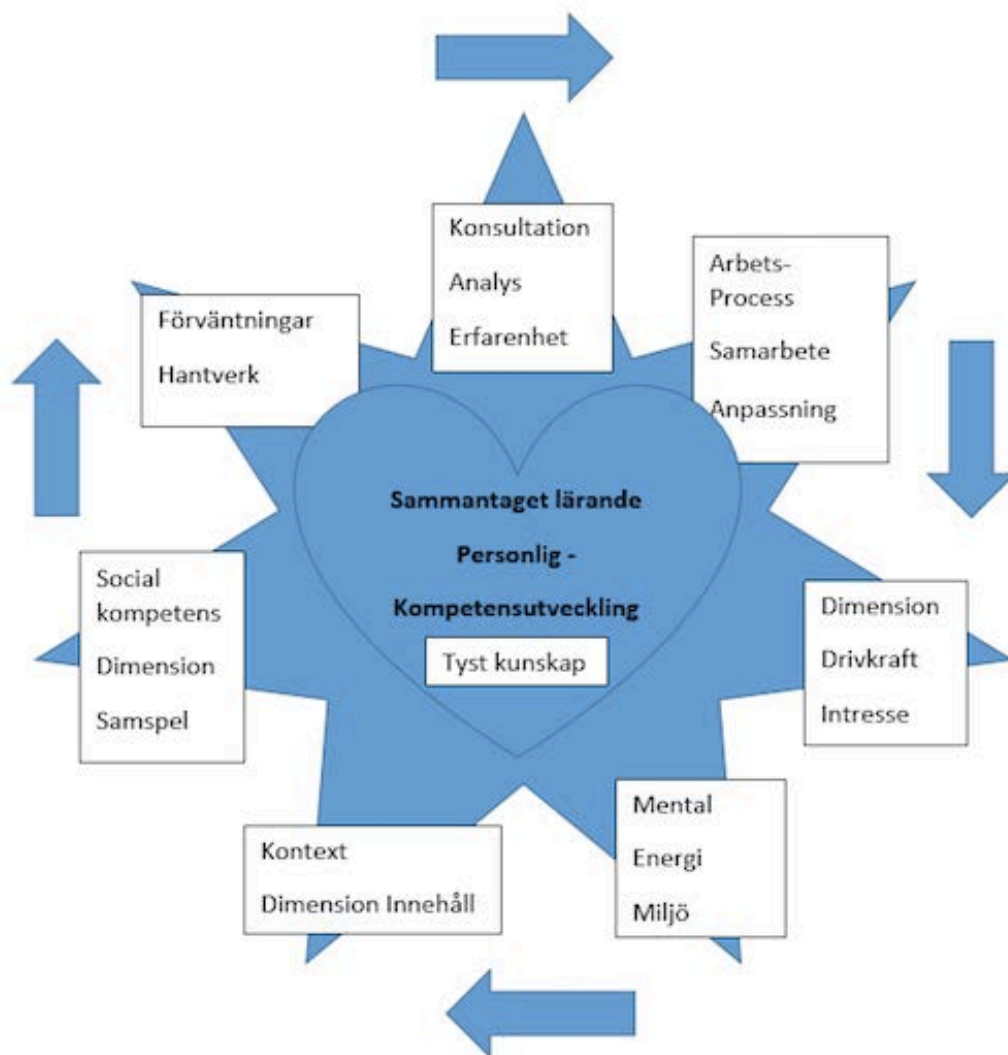

Figure 5. Modell baserad på praktiskt lärande, framställt i studien. Litteraturanknytning till analyserade svar om Nyckeln till frisöryrkets lärande. Inspirerad av Illeris (2013).

Modellen symboliserar vad tidigare forskning påvisar och hur frisörerna upplevt sitt lärandeperspektiv under sin studietid som frisörelever.

Att börja med en analys av hårets utgångsläge skapar en medvetenhet av erfarenhetsbaserat lärande om håret, för att arbetsprocessen skall planeras och anpassas i samspel med kundens önskning. Drivkraftsdimensionen handlar om intresse och viljan att skapa de resultat som kunden förväntar sig. En mentalt balanserad positiv energi i kombination med kunden, i en salongsmiljö skapar välbefinnande och tillit mellan kund och frisör. Likt tyst kunskap skall känslan uppenbara sig för ett optimalt genomfört arbete där kunden är det centrala både socialt och verbalt. Kunskap skall förmedlas så att kunden är väl informerad av vad som skall ske i behandlingens händelseförlopp. Behandlingens kontext förmedlas till kunden, det vill säga delar av handling och förståelse för behandlingens faser skall presteras genom hantverksskicklighet. Kontexten är det som väver samman en social situation. Kunskap, tänkande och förståelse förmedlas via innehållsdimensionen. Social kompetens är en nödvändighet att behärska för att uppfattas som en skicklig frisör enligt frisörerna i studien. Förväntningar från konsultationsmomentet tills färdigt hantverksresultat är konklusionen för ett väl utfört hantverk. Lärandet enligt frisörerna i studien innehåller samtliga delar för att uppnå ett fulländat hantverk. För att uppfattas som en skicklig frisör behärskar frisören samtliga delar i benämnd modell som motsvarar arbetsprocessen för en kemisk behandling på salong. Modellen är en benämning över vad en frisörelev bör lära sig under sin utbildningsperiod för att få de färdigheter som krävs och för att uppfattas som en skicklig frisör enligt studiens utfall. Studiens syfte har varit att få en inblick gällande självupplevt lärande under utbildningsperioden till frisör ur den före detta elevens beskrivande perspektiv. Genom att undersöka elevens erfarenheter och upplevelser från traditionell frisörutbildning på gymnasiet kontra lärlingsutbildning på salong framkom vissa mönster och förhållningssätt om upplevt lärande vid analysfasen av data.

Undersökningsmaterialet påvisade att fyra av de totalt sju frisörerna som genomgått en traditionell gymnasieutbildning tolkade begreppet uppfattat lärande på ett likartat vis, de rangordnar sina färdigheter efter avslutad frisörutbildning följande:

1. Tekniskt beskrivande skicklighet i första hand
2. Konstnärlig skicklighet i andra hand.

Det samma gäller för tre av de totalt sju frisörerna som uppgav att de utbildat sig inom det äldre lärlingssystemet, det vill säga de som genomgått sin utbildning på salong med erfarenhetsbaserat lärande direkt i praktiken genom mästare/elev undervisning:

1. Konstnärlig utvecklad förmåga i första hand
2. Teknisk förmåga i andra hand.

6.1 Personligt lärande ur ett sociokulturellt perspektiv

Ett målande exempel gällande läromiljöns påverkan kopplat till en av forskningsfrågorna som undersöktes var frisörernas syn på faktorer som utvecklar frisörer att bli skickliga. När frisörernas syn på fenomenet lärande lyftes fram kunde detta kopplas till studiens undersökningsområde och därmed belysa likheter och olikheter i svaren kopplat till tidigare forskning. Säljö (2003) redogör för hur individen tar till sig färdigheter, kunskaper, insikter och förståelse i ett sociokulturellt perspektiv där läromiljön främjar lärandet, vilket frisörerna berättade om vid intervjutillfällena. Frisörerna i studien var överens om att läromiljön bidrog till att forma frisörernas sociala identiteter på grund av det sociala samspelets karaktär. En tyst kunskap som bidrog till att frisörerna utvecklade salongsidentiteter passande för olika typer av salonger. Studiens frisörer representerade skickliga hantverkare med starka salongsidentiteter där de anställda måste förstå salongsspråket, hur man för sig och hur man uppträder för att vara anställningsbar. Detta medför ökade krav på kunskap utöver hantverksskickligheter.

Sociala egenskaper ansåg frisörerna i studien var väldigt viktiga färdigheter och därmed bidragande för att ses som en skicklig frisör. Då frisörerna förstår hur salongen anser att samspel och kommunikation med andra människor skall efterlevas, då har man det som krävs för att passa in på en salong med fokus på service och kvalitet. Dysthe (2003) skriver att det sociokulturella perspektivet lutar sig mot en konstruktivistisk (eleven leds till lärande) syn på lärande. Frisörerna anser att eleven måste lära sig de sociala spelet tidigt under sin karriär för att passa väl in på olika typer av salonger. Kan eleven bemästra den tysta kunskapen, breddas anställningsbarheten och eleven kan enligt frisörerna i fallstudien få en framtid i en högklassig salong, likt ett femstjärnigt hotell eller en Michelin restaurang.

Backman (2008) redogör för det kvalitativa förhållningssättet och riktar intresset mot att studera hur människor uppfattar och tolkar sin omvärld.

Den emotionella känslan anses spela en stor roll för lärande. För att en elev skall utvecklas och samtidigt stärka sitt hantverksskunnande och intresset för yrket krävs en balans mellan hjärna och hjärta. Flera av de tillfrågade frisörerna berättar att de tränade förhållandevis mycket mer på sina dockhuvuden än sina klasskamrater under gymnasiet.

Genom att nöta in ett moment, en perfekt upprullningsteknik (permanentbehandling) eller exempelvis en toupering (kammar neråt för att skapa volym) utvecklades kunskaper inom området. Genom att arbeta utöver det ordinarie passen/lektionerna under skoldagen fick frisörerna i studien ett försprång hantverksmässigt mot sina klasskamrater. Eleverna på en frisörskola får ofta fritt tillträde att träna efter skoltiden eller i hemmet, eftersom eleverna oftast tillåts ta med sig sina övningshuvud hem. Flera av de tillfrågade frisörerna anser att de lärde sig bättre samt kände en ökad motivation när de tränade på skolan eller i salongen än om de var hemma. Miljöpåverkan framkommer som positivt för inläring. De frisörer i studiens som uttalat sig om sitt *lärande* och som genomgått en elevkontrakterad utbildning på salong, berättade att mästaren krävde att träning på dockor utfördes. Det var obligatoriskt då inga andra sysslor fanns att tillgå på salongen. Samtliga frisörer beskrev att APL, alternativt lärlingsplatsen ansåg att sysslor som service, tvätta handdukar, sopa golv och städa kom före momentet att träna på sin docka. Salongens utseende och skick var viktigare för salongsägaren än att eleven prioriterade träning på docka. Disciplin kan sammankopplas till tyst kunskap (Illeris, 2013; Molander, 1996). Samspeletsdimensionen är utpräglad, då regler och uppförande på en salong är uttalat strängare än i en uppbyggd salongsmiljö på en skola. Läraren kan oftast acceptera att eleven som inte har någon kund på kundpasset (salongsverksamhet i skolan) får prioritera träning på sin docka istället för att städa (Illeris, 2013; Säljö, 2003).

Olikheter inom skolans uppfostran av frisörelever mot salongsägarens uppfostran av frisörelever är skiftande, baserat på frisörernas berättelser från sin utbildningsperiod.

Träning på docka utan stöd av en lärarledd undervisning väljs oftare av elever med strakt intresse för yrkesutbildningen jämfört med elever som är måttligt intresserade. När det handlar om de moment som kan tränas in uppgav frisörerna i studien att de minns hur de övade och övade.

När det handlade om de teoretiska och tekniska färdigheterna uppgav frisörerna som gått traditionell frisörskola att lärarens pedagogiska förmåga var oerhört viktig för inläringen.

När läraren lyckades beröra praktiskt syfte tillsammans med teoretiskt lärande uppgav frisörerna att de lärde sig bäst. Inlevelse är ett karaktärsdrag som en skicklig lärare bör ha enligt frisörerna i studien, vilket bidrog till aktivt lärande (Forssell, 2005; Säljö, 2003).

De kontrakterade frisöreleverna lärde sig att utföra kemiska behandlingar eller en teknisk klippning utan att förstå vad som egentligen utfördes.

De uppgav att de arbetade mer på känsla än lärarledd teknisk och kemisk undervisning, en koppling till kontextuellt lärande som Säljö (2003) berör då han påtalar betydelsen av *vad* som lärs i ett specifikt sammanhang. Det vill säga kontext är delar av handlingar och förståelse likt ett hantverksyrke som frisör. Trots detta kunde de kontrakterade eleverna få bättre resultat på gesällprovet än de som genomgått treårigt gymnasium. En undersökning som hade varit intressant att jämföra idag mellan lärlingsutbildning och traditionell gymnasieutbildning på grund av gesällprovets nuvarande utformning.

6.2 Lärande som lärling på salong

En enad bild som framkom gällande utbildning på salong var att det är en uppskattad utbildningsform på grund av att man arbetar och utbildas i sin rätta miljö. Man får bra träning i kundrelationer samt hantering av kunder mm. Man ser verkligheten, bemöter problem samt utvecklas snabbare var konklusionen enligt frisörerna i studien. Molander (1996) är av den åsikten att "veta existerar endast om man förstår" de ingående begreppen och de användningssammanhang som satserna normalt hör hemma i. En spegling som passar in på självupplevt lärande för flera av de intervjuade frisörerna som genomgått utbildning på salong. En teorianslutning kopplat till det sociokulturella perspektivet som Säljö (2003) förespråkar då han beskriver att lärandet främjas av en miljö som speglar lärandets rätta miljö. Att vistas i en salongsmiljö och samtidigt lära sig yrket skapar ett lärande klimat där samspel är det centrala. Säljö (2003) redogör för begreppet appropriering genom att beskriva att lärande handlar om att göra något till sitt eget. En koppling till interaktion då kunden kommer in på en salong och följande moment kan beskrivas av frisörerna i fallstudien.

- Kunden vill bli klippt.
- Mästaren är med som stöd i konsultationsmomentet (faktabaserade önskningar av beställd tjänst). Behöver lärlingen hjälp att förstå kundens syfte, så finns mästaren tillhands för att hjälpa och tyda kundens önskningar.
- Lämplig arbetsprocess planeras av lärlingen, sen skapar lärlingen ett resultat, det vill säga skapar en frisyr på egen hand, men med support från mästaren.
- Ett lärande har skett genom en interaktion med lärarstöd (samspel)
- Kommunikation mellan kund och lärling.
- Lärlingen har gjort arbetssituationen till sin egen och därmed vunnit arbetslivserfarenhet som skapar färdigheter och ny kunskap inom frisöryrket.

Mästaren kan lugnt låta lärlingen jobba fram ett resultat, som mästaren sedan kontrollerar så att kunden är nöjd samt att lärlingen utvecklat färdigheter. Målen är:

- Att växa som frisör för varje lärlingsår som går, med siktet inställt på gesällprovet.
- Att bli färdigutbildad frisör samt bli fullbetald.
- Att kunna ta betalt för sin kund, baserat på salongens image, läge och kunskaper.

Samtliga av de fyra kunskapsintressen som Andersson Gustafsson (2008) sammankopplar med Forslins (2009) fyra olika kunskapsintressen representeras genom de arbetsmoment som ingår i frisörelevens utbildningsmiljö. Andersson Gustafsson (2008) påvisar ett tanke kors baserat på Forslins teorier och de fyra olika kunskapsintressen som bistår lärande:

Det metafysiska – hur man förstår? Det praktiska – hur gör man? Det personliga – hur gör jag? Det akademiska – varför gör man?

Då relevanta följdfrågor ställdes om salongens betydelse för elevens utveckling kom flera aspekter in i bilden, det som inte direkt handlar om lärande utan om den kulturella miljön som salongens utformning skapar. En typ av tyst kunskap baserat på regler och förhållningssätt som kan vara olika beroende på vilken salong man arbetar i.

Följande är utfallet av de frågor som handlade om:

- Vad hade miljön (salongens språk) för betydelse för ditt lärande som elev?
- Salongens kunskaper räknas som ett ”lag” man tar samma priser beroende på var i rangordningen man befinner sig.
- Gemensamma mål för alla på salongen är oftast att genom utbildning och övning av hantverksskicklighet, klättra på stegen för att bli en eftertraktad frisör i ett uppmärksammat ”lag” med aktad salongsstatus.

Med detta beskrivet är det enligt frisörerna i studien viktigt för mästaren som är pedagogen i salongen att studera hur lärlingen bemöter sin kund på salongen, för att integrera kunskaper inom hantverket och samspelet. Enligt Säljö (2003) måste pedagogen vara lyhörd för hur lärlingen tar till sig undervisningen både verbalt och hantverksmässigt tänkande och därigenom bilda en förståelse för hur yrket utövas.

6.3 Frisöryrket i familjen

Flera av de frisörer som ingick i studien har berättat att de tillhör frisörsläkter.

Det har visat sig att de har en eller flera personer i sin närhet som arbetar som frisörer samt att de uppgav att deras föräldrar driver salong eller salonger där de själva startat sin bana. Detta sammankopplas till tidigare forskning gällande utbildningssociologisk forskning (Broady & Börjesson, 2008). Enligt den utbildningssociologiska forskningen som Broady och Börjesson (2008) presenterar, ser Gren och Madsen (2012) ett tydligt samband med elevernas val.

En avvikelse som uppkom i min studie jämfört med (Gren & Madsen, 2012; Broady & Börjesson, 2008) är att de frisörer som ingår i min fallstudie är både män och kvinnor och oavsett kön, så redovisar frisörerna att de haft yrkesförebilder i branschen vilket enligt frisörerna är bidragande faktorer till yrkesvalet. Enligt Green och Madsen (2012) redovisades att endast flickorna på frisörprogrammet säger sig ha haft yrkesförebilder vilket påverkar deras gymnasieval. Green och Madsen (2012) påvisar även att det endast är flickorna som säger att de velat bli frisörer sedan lång tid tillbaka, utan att de diskuterat valet med någon annan person. Denna del av forskningen som Green och Madsen (2012) redovisar stämmer däremot väl in med min fallstudie, då männen berättar att de inte alls var klara med sitt yrkesval innan det var dags att välja i nionde klass. Detta trots att de hade förebilder inom frisörbranschen. Yrken som diskuterades var andra moderelaterade hantverksyrken, snickare eller sjökapten som yrkesval innan det slutligen föll på frisöryrket. En ytterligare dimension uppkom via svaret av en följdfråga (till de män i studien som berättat att de inte bestämt sig i tidig ålder) De bestämde sig efter att de hade praktiserat på sina föräldrars salonger. Då var valet avklarat! Efter praktik på salongen var yrkesvägen utpräglad och ingen av de intervjuade frisörerna har någonsin ångrat sitt yrkesval. Det som skiljer sig åt i min studie från ovan resonemang är genusperspektivet, i min studie handlar det även om män som baserar valet av yrke efter att ha varit i kontakt med yrkesförebilder inte bara flickor som tidigare forskning påvisar. För att lyckas bli en framgångsrik frisör krävs flera parametrar vilket framkommer i tidigare forskning samt påvisas av de utsagor som studien stödjer sig på.

Ytterligare en egenskap som framkommit i min fallstudie gällande vad som krävs för att bli en skicklig frisör och som jag vill berätta om och föra vidare, är samspelsdimensionens betydelse för lärande av frisöryrket i kombination med innehålls och drivkraftsdimensionerna.

7. SLUTSATS

Nyckeln till frisöryrkets lärande handlar i lika stor grad om hantverkskunskaper som driv, nyfikenhet, samspelskunskaper och uppförande.

För att bli en skicklig frisör spelar social kompetens tillsammans med passion, intresse och drivkraft en betydligt större roll än jag först trodde. Att utmärka sig som en skicklig frisör handlar om att varumärkesförpacka sin identitet som frisör. För att bli en erkänd frisör som de studerade frisörerna i studien är, krävs självklart hantverkskunskaper utöver det vanliga. Men studiens resultat påvisar att det inte räcker för att uppmärksammas inom branschen.

Samspelsdimensionen är det som preciseras av frisörerna i studien som den viktigaste komponenten för att bli en skicklig frisör. Konklusionen för min uppsatts är att de tre dimensionerna innehållsdimension, drivkraftsdimension och samspelsdimensionen är det mest signifikanta som framkom i uppsatsen.

För att bidra med erfarenheter kring lärande är det att dessa beskrivna element bör utvecklas redan under gymnasietiden/lärlingstiden för att i framtiden få fler frisörer som anses som skickliga frisörer, som är anställningsbara samt uppfyller de förväntningar och krav som branschen har på frisöreleverna som examineras.

8. Referenslista

- Andersson Gustavsson, G. (2002). *Den inre teatern i lärandet – En studie om kunskapsväxandet inom hantverk*. Doktorsavhandling, Kungliga Tekniska Högskolan för yrkeskunnande och teknologi i Stockholm. Malmö: Elanders Digital
- Andersson Gustafsson, G. (2008). *Tankens språk, konst och lärande*. Skärhamn: Oy Nord Print.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G. & Boréus, K. (2000). *Textens mening och makt: Metodbok i Samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Broady, D., & Börjesson, M. (2009). En social karta över gymnasieskolan. I Ulf P Lundgren (red.), *Individ - samhälle - lärande. Åtta exempel på utbildningsvetenskaplig forskning*.
- Vetenskapsrådets rapportserie 2008:2. Hämtad 2/3 2015 från <http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/p-broady-borjesson-080520-social-karta-gymnasieskolan.pdf>.
- Bylund, A-L., & Halkier, B. (1995). *Fokusgrupper*. Malmö: Liber; 2010.
- Dysthe, O. (2003). *Dialog samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Engeström, Y. (2014). *Learning by expanding: An activity-theoretical approach to developmental research*. Cambridge University Press.
- Forssell, A. (2005). *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber AB.
- Frisörföretagarnas förbund. Hämtad (2015, 12/5). Från: www.frisor.se
- Gottfredson, L. (2002). *Gottfredson's theory of circumscription, compromise and self-creation*. I Brown Duane (Red.). *Career choice and development*. Chichester: John Wiley And Sons Ltd.
- Green, C, & Madsen, H. (2012) *Vad är det som gör att killar väljer teknik och tjejer frisör?* Examensarbete. Högskolan, Halmstad.
- Gustavsson, M. (2000). *Potentialer för lärande i processoperatörers arbete, en studie av operatörers lärande och arbete högautomatiserad processindustri*. Beteendevetenskap. Avhandling. Linköpings Universitet.

Heyman, I. & Pérez Prieto, H. (1998). *Om berättelser som redskap I pedagogisk forskning*. en rapport från forskningsgruppen utbildning: kultur-interaktion-karriär. Uppsala universitet pedagogiska institutionen.

Illeris, K. (2013). *Lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Jigfelt, L. (2007). *Att förstå förändringen som sker inom frisöryrket*. Yrkesexamina grundnivå. Göteborgs universitet.

Jönsson, J., & Ljungberg, A. (2005). *Bildämnet idag*. Bilden ett verktyg för elevers lärande. Kristianstad. Enheten för lärarutbildning. Kandidatexamen Studentuppsats. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:229988>.

Kronholm Diab, K. (2014). *Female hairdressers*. Lund: Media – Tryck.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lantz, A. (1993). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Lave, J., & Wenger, E. (1998-accessed 2002). *Communities of practice. Learning as a social system, system thinker*. Hämtad 20/2 2015 från <http://www.co-i-l.com/coil/knowledge-garden/cop/lss.sthlm>

Molander, B. (1996). *Kunskap i handling*. Andra omarbetade upplagan, Daidalos. Göteborg.

Pacioli, L. (1509). *De Divina Proportione*. Woodcut from the Divina Proportione. Venice :s.n. Hämtad 12/3 2015 från <http://www.vali.de/archives/1117>

Pacioli, L. (1509). *Pentagon and pentagram in relationship to the Golden Ratio*. Venice :s.n. Hämtad 12/3 2015 från <http://www.vali.de/archives/1117>

Sjöström, U. (1994). *Hermeneutik – att tolka utsagor och handlingar*. I Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson, red: *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur AB.

Säljö, R. (2003). *Lärandet i praktiken*. Stockholm: Prisma.

Vetenskapsrådet, (2007). *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*.

Wallén, G.(1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Wildemeersch, D. *Social Learning as Social Change – Social Change as Social Learning*.
Knud Illeris (red.): Adult Educations in a Transforming Society. Köpenhamn: Roskilde
University Press.

Bilaga 1

Intervjuguide

Information/uppllysning som deltagarna skall få veta om inför intervjuerna.

- Samtliga deltagare redovisas anonymt och könsneutralt i studien.
- De deltagare som vill, får ta del av transkribering för att ha möjlighet att opponera sig om rimligheten i tolkade och analyserade svar.
- Samtliga deltagare har fått svara på frågan om det är ok att intervjuerna kommer att spelas in.
- Deltagarna får inflika med relevanta tillägg som de anser är av vikt för studien.
- Samtliga deltagare får bestämma tid, plats och stad.

Följande numrerade strukturerade intervjufrågor är grunden och tillhörande följdfrågor om intervjun:

1. Vad är skälet till att du valde frisöryrket?
Hur ser du på ditt yrkesval?
Hur resonerade du när du gjorde ditt gymnasieval?
Har det funnits andra alternativ?
När bestämde du dig för frisöryrket?
Vad det enkelt att få en utbildningsplats?
Vad har dina föräldrar för sysselsättning?
2. Vad anser du är bidragande egenskaper för att bli en skicklig frisör?
Varför har just du blivit så skicklig?
Vad är ditt framgångsrecept?
Vad har påverkat dig under din utbildning och hur ser du på din kunskapsutveckling?
3. Personligt identifierade sociala egenskaper som bidragit till din hantverksskicklighet?
Vad anser du är dina starkaste egenskaper för att bli en skicklig och erkänd frisör?
Har du offrat något specifikt för att uppnå yrkesskicklighet?
Vad skiljer dig mot andra frisörer som gör att just du är en erkänd frisör?
Hur upplever du din egen möjlighet att själv påverka din yrkesutveckling under din elevtid kontra idag?
4. Vilken typ av frisörutbildning har du genomgått?
Vad har varit karaktäristiskt för din frisörutbildning?
På vilket sätt anser du att du förärat dig hantverksskicklighet?
Vad bidrar i utvecklingen ur lärosynpunkt för att bli en skicklig frisör?
Hur anser du att du lärt dig yrket?

Vad har varit mest lärorikt för dig under din utbildning och vem har betytt mest för dig och din yrkesutveckling? Skolan, läromästaren, praktiken, extraarbete parallellt med utbildningen?

5. Kan du beskriva skiftande utbildningsfaktorer för frisörprogrammet kontra lärlingssystemet?

Vad anser du främjar lärandet?

Har inlärningsmiljön inverkan på lärandet?

Vad har praktiska och teoretiska kunskaper inhämtas enligt dig i ditt lärande?

Vad har du haft lättast för att lära inom yrket?

Informera deltagarna om att följdfrågor är välkomna för att få ett levande material.

Deltagaren bestämmer hur lång tid de kan avvara för intervjun. Minimum är 30 minuter.

